

Přijímací zkoušky na víceletá gymnázia jsou bojem o poziční výhody

Tomáš Katrňák

Na vysokou školu se hlásí téměř 100 % absolventů víceletých gymnázií, 90 % čtyřletých gymnázií, 72 % středních odborných škol s maturitou a 35 % středních odborných učilišť s maturitou. Podobně nerovnoměrně je také samotné přijetí na vysokou školu.

Facebook

Twitter

Vytisknout

V pátek 25. dubna stojím před jedním z brněnských víceletých gymnázií. Ráno lehce sprchlo. Nyní se vyjasnilo, i když olovené nebe stále visí nízko nad obzorem. Pozorují rodiče, kteří se tlačí před vstupem do gymnázia. Hledají v papírech vyvěšených na vstupních dveřích, jestli jejich dítě uspělo při přijímacích zkouškách. Stejná situace se odehrává v celé zemi.

Paralelní vzdělávací větev k základní škole nutí rodiče hrbit se před dveřmi víceletých gymnázií. A devět z deseti z nich odchází s povislými rameny. Bez úsměvu na tváři a s uchem přitisknutým k mobilnímu telefonu. Jejich dítě neuspělo. Proč k tomu dochází? Proč jsou rodiče ochotni absolvovat strastiplnou cestu SCIO testů a přijímacích zkoušek na veřejná víceletá gymnázia, když se mohou jejich děti bez problémů vzdělávat na základních školách?

Abychom odpověděli na tuto otázku, musíme se zbavit tradiční představy o vzdělanostních stupních jako absolutních kategoriích. Podle této představy platí, že získaný stupeň vzdělání přináší také určitou pozici na trhu práce a jí odpovídající příjem.

V době vzdělanostních expanzí (růstu počtu míst ve středním vzdělávání nebo na vysokých školách), k nimž dochází v západoevropských zemích od 70. let 20. století a u nás s dvacetiletým zpožděním, sociologové takovou představu opouštějí. Čím dál tím méně totiž koresponduje se sociální realitou. Vzdělanostní stupně začínají konceptualizovat v relativních kategoriích. Jako poziční výhody. O co jde?

Představme si, že máme kohortu mladých, v níž má 60 % vysokoškolský diplom. Můžeme se buď spokojit s konstatováním, že v takové skupině již vysokoškolské vzdělání není tím, co bylo před deseti lety, kdy vysokoškolský diplom mělo 20 % mladých. Lehce pak přijmeme závěr, že vysokoškolské diplomy devalvují. To udělají zastánci tradičního pohledu na vzdělání, ti kteří chápou získané vzdělanostní stupně v absolutní rovině.

Oproti tomu se však můžeme nad touto masou vysokoškoláků znovu zamyslet a konstatovat, že mezi nimi rozdíly existují. Jsou to však rozdíly relativní. Jsem-li součástí této masy, tak jsou tyto rozdíly dané tím, kolik vysokoškoláků je v pomyslném žebříčku přede mnou a kolik za mnou. A to se liší žebříček od žebříčku. Záleží vždy na kritériu, které zvolíme. Všichni máme stejné vzdělání, nicméně to, v čem se lišíme, co trh práce zhodnocuje, se mění.

Výhoda není dána samotným vzděláním, ale tím, jak si v rámci stejného stupně vzdělání moje konkrétní vzdělání stojí. Tedy „jaké“ nebo přesněji řečeno „kolik“ mám vzdělání vzhledem k ostatním. V tom spočívá pointa relativního pojmání vzdělání. Zaměstnavatelé zhodnocují jiné aspekty vzdělání dnes a jiné budou zhodnocovat zítra, protože trh práce se proměňuje. Začneme-li takto vnímat vzdělanostní stupně v době vzdělanostní expanze, mnohé z toho, co nám zůstává zastřešeno, se projasní.

Z tohoto úhlu pohledu se vraťme k tomu, co se každoročně odehrává u přijímacích zkoušek na víceletá gymnázia. Není to pak boj o vyšší vzdělání potomků, je to boj o jejich poziční výhodu ve srovnání s ostatními maturanty. Nejde totiž již o to, zdali dítě maturitu získá nebo nikoliv (tu získá při vzdělanostní expanzi v každém ohledu), ale o to, jaká maturita to bude. Přesněji řečeno z jaké školy. A maturita z víceletého gymnázia znamená ve srovnání s jinými maturitami poziční výhodu.

O víceletá gymnázia je ve srovnání s ostatními variantami maturitního vzdělávání totiž čím dál tím vyšší zájem. Foto Bohuslav Štěpánek, Mediafax

Má něco navíc, co v její definici jako absolutní kategorii není zohledněno. Sociologové pak konstruují nejrůznějších typů vzdělanostních indexů, které by indikovaly kompetitivní výhody spojené s variantami stejného stupně vzdělání. Čeští rodiče tuto skutečnost, zdá se, velmi brzo pochopili. O víceletá gymnázia je ve srovnání s ostatními variantami maturitního vzdělávání totiž čím dál tím vyšší zájem. A statistické údaje jim v tom dávají zapravdu. Uveďme si pro představu několik z nich.

Na vysokou školu se hlásí téměř 100 % absolventů víceletých gymnázií, 90 % absolventů čtyřletých gymnázií, 72 % absolventů středních odborných škol s maturitou a 35 % absolventů středních odborných učilišť s maturitou.

Podobně nerovnoměrně je rozloženo také samotné přijetí na vysokou školu. A rozdíly existují také v pravděpodobnosti dokončení vysokoškolského studia. Například vysokou školu předčasně opustí asi 5 % absolventů víceletých gymnázií, 13 % absolventů čtyřletých gymnázií, 22 % absolventů středních odborných škol a 40 % absolventů středních odborných učilišť s maturitou.

Ministerstvo sice dotuje výuku žáků v základních školách a na víceletých gymnáziích stejnou částkou, na krajské úrovni je však s těmito sumami manipulováno ve prospěch žáků víceletých gymnázií. Systémově se tak udržuje poziční výhoda studia na víceletých gymnáziích ve srovnání s jinými formami studia, které poskytují stejný stupeň vzdělání.

Zaparkují-li tedy rodiče své potomky na víceletá gymnázia, dostanou je do skupiny dětí, které mají ve srovnání se svými vrstevníky studujícími na jiných školách vyšší aspirace jít na vysokou školu, vyšší pravděpodobnost dostat se tam a vysokoškolské vzdělání také dokončit. Přitom z hlediska absolutního označuje jejich maturitní vysvědčení stejný stupeň vzdělání, jako z jakékoliv jiné střední školy s maturitou. Z hlediska relativního tomu však tak není.

V Brně je rozhodnuto. Další kolo přijímaček na veřejná víceletá gymnázia zase za rok. Vyšlo slunce a dav před vstupem do gymnázia začal řídnout. Kdosi se při odchodu sám sebe nahlas ptá: „Když je o to takový zájem, nechápu, proč otevírají pouze jednu třídu?“ Selský rozum zde uhodil hřebíček na hlavičku. Odpověď je totiž jednoduchá.

Pokud by k tomu došlo a většina nebo dokonce všichni odmítnutí by byli přijati, poziční výhoda, o kterou se tu hraje, by přestala existovat. Víceletá gymnázia by přišla o důvod své existence. Žádný dav roztřesených rodičů by se nesrotl, nikdo by nebyl rozčarován, nikdo by se neradoval. Pozice základních škol by posílila, sociální rovnost před maturitním vzděláváním by vzrostla a český vzdělávací systém by byl spravedlivější.